THE BEGINNINGS OF THE ROMANIAN CHILDREN AND YOUTH LITERATURE IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Brânduşa Juică
Assoc. Prof., PhD., University of Belgrad

Abstract:The Romanian literature for children and youth is a part of the literature that was written in Romanian in Serbia (and a good part in Yugoslavia). Its beginnings (and of the literature in general) are identified in the writings that appeared on the pages of the Romanian inter-war periodicals, having the true development in the second half of the last century. During this period, literary works for children and youth began to appear and was increasing in number.
The present article aims to present the first phases of the development of literature for children and youth, written in Romanian, which is linked to the name of the magazine "The Joy of the Pioneers" (1946), later " The Joy of the Children" (1956). In this magazine, which is still published at the publishing house "Libertatea" in Pančevo, most of the writers made their literary debut and then later they published books for children and young people. Books in Romanian, which were intended for or accessible to younger readers, appeared much later, starting in 1970.
The Romanian literature for children and youth, written in Vojvodina, the Republic of Serbia and post-war Yugoslavia, fulfills the noble purpose of cultivating and preserving our native language and complementing the self-image of the Romanian national minority that created artistic values in a specific socio-cultural context.

Keywords: Romanian literature, children, youth

Noţiuni introductive

Având în vedere faptul că literatura acceptată sub denumirea de literatură pentru copii şi tineret se adresează unui public cu interese, preocupări şi preferinţe deosebite de cele ale adulţilor, este absolut necesar să se ia în considerare latura ei formativ-informativă, dar şi cea artistică, precum şi receptarea, nu doar pe plan moral, ci şi estetic, din partea acestui public.

Literatura pentru copii şi despre copii şi tineri explorează sufletul lor, universul infantil, vârsta neuitării, copilăria, preadolescenţa şi adolescenţa întrunind o îmbinare reuşită între exprimarea frumoasă şi bogăţia de idei şi sentimente, ceea ce ,,înseamnă literatură, uneori marea literatură, arta adică. Cu personaje memorabile ce exprimă esenţial lumea." (Cândroveanu 1988: 8)

La fel ca şi literatura pentru adulţi, în ansamblul ei, şi literatura pentru copii îşi are originea în creaţiile populare orale. Nu se poate afirma cu certitudine când şi cu ce a început literatura pentru copii. Se pare că ,,literatura pentru copii există încă de la ivirea mitului, îşi născoceşte şi diversifică necontenit formele, încărcătura, instrumentalitatea şi, lăudată sau ignorată de cartografii de specialitate, ea nu se ruşinează să ocupe, ca şi apa mărilor o întindere mai mare decât continentele beletristicii adulţilor." (Raţiu 2003: 8)

Când este vorba de literatura română, din Iugoslavia, apoi din Serbia, (inclusiv creaţiile menite copiilor şi tinerilor) considerăm că are origine comună cu literatura naţională, în timp ce

fizionomia sa a fost marcată de însemnele vremurilor şi ale locului în care a crescut şi s-a maturizat.

Faptele folclorice autentice ţin de identitatea minorităţii naţionale române, care a trăit şi trăieşte sub semnul confluenţelor culturale interetnice variate, prezente în spaţiul existenţial dat. Creaţiile folclorice au populat din plin paginile periodicilor româneşti interbelice. Nu au fost însă cercetate şi sistematizate până în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

Folclorul a rămas un fapt viu şi permanent în viaţa minorităţii naţionale române. Unii cercetători consideră că ,,el adesea nu reprezintă o sursă literară benefică, interesantă din punct de vedere axiologic, deoarece poate duce la glorificarea etnică prin literatură."(Dan 2010: 39)

Scurtă incursiune în copilăria literaturii de limbă română

Minoritatea română din Republica Serbia s-a constituit ca unitate etnică după anul 1918, când Banatul a fost împărţit între România, Regatul Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor şi Ungaria. În contextul socio-cultural şi politic, care s-a creat în urma delimitării Banatului, viaţa culturală a românilor voivodineni şi evoluţia cuvântului scris românesc au traversat o perioadă deosebit de dificilă. „Patru ani după proclamarea Regatului Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor, viaţa culturală a românilor era în suspensie, fixată bine în spaţii albe; rolurile erau răsturnate. Anul 1918, pentru românii de pe aceste meleaguri, era înţeles ca anul închiderilor de porţi" (Almăjan 1996: 20)[1]. Românul minoritar trebuia să se adapteze la rânduială altei ţări, ţara a cărei limbă nu o vorbea. În situaţia dată trebuia să-şi păstreze memoria istorică şi să accepte un cadru cultural şi educaţional nou.

Această situaţie a început să se amelioreze abia din anul 1923, când s-a înfiinţat Partidul Român şi Asociaţia Culturală a Românilor (Popi 1996, p. 78).

Datorită condiţiilor socio-politice nefavorabile şi constrânşi de persecuţiile noului regim, un număr însemnat de intelectuali de naţionalitate română s-au stabilit în România. Acţiunile culturale din localităţile cu populaţie românească (majoritatea rurale) au fost organizate de preoţi şi puţinii învăţători, care au mai rămas în şcolile româneşti.

În perioada dintre cele două războaie mondiale, nu putem vorbi de o mişcare literară organizată a românilor din cadrul Regatului Sârbilor, Croaţilor şi Slovenilor, cu toate că au existat unele sclipiri şi creatori, grupaţi în jurul săptămânalului ,,Nădejdea" (1927-1944), cea mai cunoscută şi longevivă publicaţie în limba română din perioada interbelică, precum şi a altor publicaţii de durată mai scurtă.

Când e vorba de creaţiile literare, care s-au publicat în ziarul ,,Nădejdea", încă de la primul număr, precum şi în *calendarele* ei, se poate afirma că redacţia a pledat pentru varietate şi depăşirea mărginirii. Astfel, nume cunoscute ale literaturii române şi universale au contribuit la emanciparea cititorului român şi la formarea conştiinţei scriitoriceşti în spaţiul literar voivodinean (Juică 2018: 31).

În paginile săptămânalului ,,Nădejdea" şi-au făcut debutul unii condeieri locali, care s-au afirmat ca scriitori, jurnalişti şi activişti culturali în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial. Câteva nume sunt demne de amintit: Ion Bălan, scriitor, publicist şi traducător, Simion Drăguţa, scriitor şi ziarist, Aurel Păsulă, poet popular, Aurel Trifu, poet, prozator şi publicist.

Categoria de condeieri români, poate cea mai numeroasă, au format-o scriitori care s-au stabilit în România, unde şi-au desăvârşit opera aducând spre lumină şi informaţii preţioase despre meleagurile natale. Astfel de cărturari au fost: Romulus Roman (1875-1952) (autorul

[1]Slavco Almăjan (1940) reprezintă un punct de reper în poezia românească din Serbia. Este unicul autor care a încercat să definească, prin eseuri imagologice şi literare, poziţia culturii minorităţii române.

primei cărţi în limba română din noul stat iugoslav (Popi 1996: 216)[2], Petru Bizerea (1881-1953, Gheorghe Bulic (în unele monografii George) (1924-1990), Ion Niţă Secoşan (1900-1939), Nicolae Ţinţariu (1958-?)[3], publicistul, scriitorul şi traducătorul Alexandru Ţinţariu (1880-1934) etc.

Pe lângă autorii autohtoni, a existat şi o altă categorie de scriitori, care au contribuit la promovarea şi dezvoltarea literaturii de limbă română, în perioada dintre cele două războaie mondiale. Ei au provenit din rândul învăţătorilor contractuali, care au venit din România, în urma aplicării în practică a *Convenţiunii relative la reglementarea şcolilor primare minoritare din Banat*[4](Popi 1996: 146). Două nume reprezentative pentru literatura română sunt ale învăţătorilor Mihai Avramescu şi Teodor Şandru, care s-au afirmat mai târziu şi ca scriitori pentru copii.

O contribuţie benefică pentru evoluţia spaţiului cultural şi literar românesc din Banatul Iugoslav a fost înfiinţarea, în anul 1937, a *Societăţii de Lectură* a elevilor români de la şcolile secundare din Vârşeţ - *Junimea bănăţeană*.

În cursul celor cinci ani de existenţă (1937-1942), *Junimea bănăţeană* a devenit un adevărat focar al culturii româneşti. În cadrul manifestărilor organizate de *Junimea,* elevii citeau lucrări originale, în versuri sau proză, se desfăşurau cursuri din domeniul literaturii şi istoriei românilor. Din rândurile acestor tineri s-au ridicat mai târziu personalităţi de seamă ale culturii româneşti din Banatul Iugoslav: Radu Flora, Ion Marcoviceanu, Aurel Trifu, Ion Bălan, Traian Doban, Gligor Popi etc. Cele mai reuşite lucrări au fost publicate în ziarul ,,Nădejdea", care a intitulat o pagină din cuprinsul său - *Junimea Bănăţeană* (Popi: 1998).

Necesară pentru demersul acestei lucrări este observaţia că, în perioada în discuţie, în Banatul Iugoslav, unde exista o cultură românească de tip popular, cu influenţe moderate din sfera culturală sârbească, nu au apărut cărţi pentru copii şi tineret, scrise în limba română de autori autohtoni, cu excepţia unor manuale şcolare. Creaţii literare menite, sau accesibile, acestui public cititor se pot identifica în paginile periodicelor româneşti. Cărţi în limba română se procurau în condiţii dificile, doar din România.

Revista „Bucuria pionierilor"/ „Bucuria copiilor" şi primii paşi spre dezvoltarea literaturii pentru copii şi tineret în limba română

În baza numeroaselor studii care s-au elaborat la sfârşitul veacului trecut, dar şi la începutul noului mileniu, se poate observa cu uşurinţă că încă din primii ani postbelici viaţa culturală a românilor din Banatul Sârbesc a fost marcată de transformări deosebite. Acestea s-au concretizat în fondarea primei mişcări culturale şi întemeierea unor instituţii de învăţământ, culturale şi religioase.

Printre realizările imediate a fost înfiinţarea, la 27 mai 1945, la Vârşeţ, a primei publicaţii în limba română, săptămânalul ,,Libertatea", care a persistat în timp până în zilele noastre. În anul următor hebdomandarul ,,Libertatea" a avut deja câteva suplimente, între care: ,,Libertatea

[2] Conform istoricului Gligor Popi, prima carte în limba română, care a apărut în noul stat iugoslav, a fost un mic volum de poezii şi proză intitulat *În serile de iarnă*, editat la Panciova, în anul 1922, autor fiind Romulus Roman.
[3]A fost redactorul primei reviste literare, în limba română *Steaua*, care a apărut la Panciova în anul 1901. S-a stabilit în România în anul 1922. Este considerat unul dintre primii scriitori români din Banatul Iugoslav.
[4] Convenţia, pe bază de reciprocitate, a fost semnată la Belgrad în anul 1933, dar s-a transpus în practică în anul şcolar 1935-1936.

literară"[5], redactat de Vasile Popa (cunoscutul poet de mai târziu Vasko Popa) şi „Bucuria pionierilor", care au devenit publicaţii independente.

În perioada care a urmat, de destinul literaturii menite celor mai mici cititori şi şcolari s-a ocupat „Bucuria pionierilor", care începând cu 1 noiembrie 1946 a devenit revistă independentă. Un timp a apărut sub îngrijirea Cercului Literar „Lumina" şi sub patronatul Uniunii pionierilor din Iugoslavia.

De la 1 ianuarie 1956, când toate publicaţiile din Iugoslavia au trecut sub patronatul Uniunii Socialiste a poporului muncitor (U.S.P.M.), această revistă a primit denumirea de „Bucuria copiilor", nume pe care îl poartă şi astăzi, fiind editată de Casa de Presă şi Editură „Libertatea din Panciova". În decursul anilor, revista a avut numeroşi redactori, cei mai mulţi fiind scriitori.

Primul redactor responsabil a fost Mihai Avramescu (1914-1981), i-a urmat Ion Bălan (1925-1976) şi din nou Mihai Avramescu. Mihai Condali (1932-1977) a redactat „Bucuria" o perioadă mai lungă de timp. Iulian Rista Bugariu (1932-1990) a redactat onorar câteva numere, urmându-i după aceea Cornel Mata (1940-1912), Miodrag Miloş (1933-1998), Todor Ghilezan (1934-2000), Eugenia Bălteanu (1948) şi în prezent Ioţa Bulic (1953).[6]

Deşi nu a avut de la început un program bine definit, revista a reprezentat spaţiul care a cultivat în exclusivitate creaţiile literare în limba română pentru copii şi a lansat scriitorii care în deceniile următoare s-au consacrat literaturii române pentru copii şi tineret. Tot în paginile ei s-au definit primele două etape evolutive ale acestei literaturi, care au fost în strânsă legătură cu dezvoltarea în general a literaturii în limba română din Iugoslavia.

Pe lângă materialele cu caracter educativ, pe paginile acestei reviste s-au publicat, pe parcursul a şapte decenii şi mai bine de la apariţie, foarte multe contribuţii literare care, ulterior, au fost cuprinse în zeci de volume, scrise sau accesibile puterii de înţelegere a copiilor sau tinerilor şcolari.

Demne de luat în seamă, dar nu obligatoriu şi ca valori, sunt şi încercările literare ale copiilor, mulţi dintre aceştia devenind mai târziu scriitori consacraţi. Aceştia, dar şi scriitorii adulţi au abordat toate genurile şi speciile literare, în versuri şi în proză.

În „Bucuria copiilor" au fost publicate şi multe traduceri (în versuri şi în proză) din literatura iugoslavă (de pe întreg teritoriul fostei ţări comune) şi universală pentru copii. De asemenea, prin intermediul acestei publicaţii, copiii români au avut oportunitatea de a cunoaşte cele mai de seamă realizări din domeniul literaturii pentru copii din România.

Interesante şi atractive au fost şi portretele unor scriitori români consacraţi din Iugoslavia, care au fost publicate în câteva numere.

Reportajele literare, notele de drum, din ţară şi din străinătate, informaţiile despre activitatea şcolară şi extraşcolară a elevilor din şcolile cu predare în limba română, ca limbă maternă, au fost articole menite extinderii orizontului de cunoaştere al copiilor, dar şi cunoaşterii de sine. Astfel de materiale rămân valorose, în special, în contextul documentelor istorice.

Cei mai devotaţi şi sârguincioşi colaboratori ai revistei au fost, şi au rămas, învăţătorii şi profesorii, precum şi elevii lor.

---

[5] Suplimentul literar-artistic - *Libertatea literară,* redactat de Vasile (Vasko) Popa, a apărut în luna aprilie a anului 1946, iar din ianuarie 1947 a evoluat în revista de literatură, artă şi cultură *Lumina,* al cărei redactor resposabil a fost tot Vasile Popa.

[6] Majoritatea informaţiilor referitoare la anii de naştere şi de deces ai redactorilor sunt preluate din volumul *Personalităţi româneşti din Voivodina*, publicat de Costa Roşu, la Editura *Libertatea* din Panciova, în anul 2004.

Pentru preşcolari, ,,Bucuria copiilor" a rezervat un supliment intitulat ,,Albiniţa", mai târziu *Ghiocei*, care a ţinut cont de sfera de interese, preocupări şi preferinţe a celor mai mici cititori sau ascultători.

Printre colaboratorii zeloşi ai ,,Bucuriei copiilor" îi amintim pe: Mihai Avramescu, care a semnat contribuţiile sale cu ,,Moş Mihai", înspirat probabil de pseudonimul ,,Moş Nae" al renumitului Nicolae Batzaria, directorul revistei româneşti ,,Dimineaţa copiilor". Apoi Ion Bălan, Florica Ştefan (1930-2016), poetul ţăran Traian Bogdan (1928-?), Radu Flora (1922-1989), Teodor Şandru (1912-1993), Nicolae Polverejan (1911-1995), Mihai Condali, Cornel Bălică (1929-1994), Sima Petrovici (1933), Todor Ghilezan, Ion Marcoviceanu (1922-2012), Aurelia Penţa Mîndrea (1940-2004), Felicia Marina Munteanu (1945- 2015), Eugenia Bălteanu, Veronica Lăzăreanu (1951), doar o parte dintre scriitorii români care au scris şi literatură pentru copii şi tineret în limba română. Unii dintre aceşti autori, cărora li s-au adăugat nume noi, au publicat mai târziu cărţi pentru copii şi tineret, care au început să apară abia după anul 1970.

S-a amintit mai sus, că prima şi a doua etapă de dezvoltare a creaţiei literare pentru copii în limba română şi-au conturat profilul datorită revistei ,,Bucuria pionierilor/copiilor".

Creaţiile literare originale ale condeierilor autohtoni (nu neapărat semnificative din punct de vedere valoric) din prima etapă, situată între anii 1946-1956, ilustrează firea timpului în care au apărut. În condiţiile sociale şi politice ale vremii, creaţiile literare, la fel ca şi restul materialelor publicate în paginile revistei, au răspuns cerinţelor de educare şi formare a copiilor în spiritul noii orânduiri. ,,Acestea sunt texte îndrumătoare, de factură anecdotică, superficiale, nu îndeajuns de elaborate literar, dar care reprezintă expresia entuziasmului creator şi a dispoziţiei conjuncturale." (Lăzăreanu 2004: 12)

Autorii textelor, scriitori şi învăţători (unii amintiţi deja mai sus) au abordat teme tradiţionale, patriotice, inspirate din lupta de eliberare a ţării, din viaţa şcolarilor etc. Cele mai multe texte sunt versificate, ticluite într-un limbaj accesibil copiilor, presărat adeseori cu exprimări specifice locului.

Cea de-a doua etapă a dezvoltării creaţiei literare pentru copii în limba română cuprinde perioada dintre anii 1956 şi 1970, care s-a detaşat treptat de începuturi.

Astfel, în anul 1956, redacţia revistei a hotărât să-i schimbe numele în ,,Bucuria copiilor", adoptând şi o nouă concepţie de redactare. În articolul *„Cîteva cuvinte despre „Bucuria copiilor”*, semnat de scriitorul Ion Bălan, care a fost publicat în prima pagină a *Bucuriei copiilor*, nr. 2, din luna februarie 1956, autorul a oferit informaţii referitoare la coordonatele viitoare ale revistei.[7] Pentru cei mai mici cititori, sau auditori, s-a publicat suplimentul *Ghiocei*.

Încă din primul an de apariţie cu noul nume, revista a exprimat preocuparea redacţiei de a atrage un număr cât mai mare de cititori: preşcolari, şcolari mici şi mai mari.

Ca tematică, redactorii au optat pentru: creaţii literare originale, creaţii ale elevilor, folclor, traduceri din literatura sârbă, a celorlalte minorităţi şi cea universală, rubrici ştiinţifice şi educative, reportaje, informaţii, portrete, biografii, evenimente din ţară şi lume, pagini

[7] „Numele a devenit prea îngust pentru noile sarcini pe care le are în viitor ziarul, fiindcă s-a mărginit numai la una dintre organizaţiile copiilor noştri. Ca să poată cuprinde material pentru toţi copiii, indiferent de organizaţie, ziarul a fost numit *Bucuria copiilor*. Şi altceva. Pînă acum *Bucuria* a avut caracterul de revistă, în viitor va fi ziar. Ziarul poate cuprinde mai multe probleme din viaţa copiilor, pe cînd revista a fost mai mult un manual ajutător folosit ca material obligatoriu în şcoală. Ziarul, aşa cum îl vede redacţia, va cuprinde material mai atrăgător pentru copiii cetitori, prin el îşi vor lărgi cunoştinţele primite în şcoală, fiindcă vor fi apropiate cît mai mult de realitate…” (Ion Bălan, *Cîteva cuvinte despre „Bucuria copiilor”* în Revista „Bucuria copiilor, nr. 2, februarie, 1956, p. 1.

distractive, poşta redacţiei, publicarea unor concursuri pe categorii de vârstă şi curiozităţi din diferite domenii. (Juica 2018: 46)

Creaţiile literare publicate de scriitorii autohtoni au în centrul atenţiei universul copilăriei, vieţuitoarele, natura şi trecutul istoric. În această perioadă a crescut atât numărul textelor, cât şi al autorilor. Pe lângă scriitorii începuturilor, în ,,Bucuria" au publicat şi scriitori mai tineri, genul preferat fiind cel liric. Creaţiile în versuri exprimă efortul poeţilor de a-şi perfecţiona mijloacele artistice, precum şi de a imprima atitudini distincte de cele anterioare.

Textele publicate în ,,Bucuria copiilor", scrise în limba română sau traduse din limba sârbă, sau prin intermediul acesteia traduse din limba popoarelor şi minorităţilor naţionale, sunt redate în limba română literară, accesibilă puterii de înţelegere a copiilor.

Considerăm că este demn de amintit faptul că această fază de dezvoltare a revistei, coincide cu perioada în care în spaţiul literar românesc din Iugoslavia s-au auzit primele semnale de protest împotriva doctrinei realismului socialist. Schimbările survenite în spaţiul literar iugoslav, care era deja antrenat într-un proces al deschiderilor spre noile tendinţe literare europene, s-au reflectat şi asupra mişcării literare în limba română.

Scriitorii români nu erau străini de ceea ce se întâmpla în cercurile literare de la Belgrad şi nici de înnoirile din spaţiul literar iugoslav. Eseul *Ce-i de făcut?* (publicat în Revista *Lumina*, nr. 6, 1957), a apărut în ecoul *polemicilor belgrădene*[8], a fost prima critică din spaţiul literar românesc, iar tânărul scriitor ,,Ion Miloş a fost primul nostru dizident. Înainte de dizidenţi ... şi primul intelectual român de pe aceste meleaguri bănăţene care a ridicat vocea împotriva dogmatismului infect şi degradant" (Slavco Almăjan).[9]

În urma acestui eseu polemic s-a produs inevitabilul conflict dintre generaţiile literare. S-a instalat apoi o situaţie dilematică, care a dus chiar la tăcerea scriitorilor, ratându-se şansa apariţiei unei noi generaţii, ceea ce s-a produs, însă, în anii şaptezeci.

Scriitorii acestei generaţii, numită *generaţia de mijloc sau spărgătorii de tipare*, ,,deşi prozonieri ai unui spaţiu minoritar, şi ai unei limbi cu circulaţie redusă ... s-au îndreptat spre noile direcţii ale esteticii modernismului european mult mai repede decât scriitorii din patria istorică." (Agache 2010: 185). Priviţi cu rezerve de scriitorii vârstnici, scriitorii noi generaţii au reuşit chiar să impună înnoirea discursului liric al acestora. Liderul generaţiei de mijloc a fost Slavco Almăjan, „primul care a îmbrăţişat serios şi temeinic spiritul modern al vremii, dedicându-i-se din plin."[10]

Odată cu debutul generaţiei literare din anii şaptezeci, şi literatura pentru copii şi tineret a cunoscut o nouă etapă de dezvoltare, marcată de apariţia creaţiilor în volum.

Până în prezent, patrimoniul literaturii pentru copii şi tineret, scrisă în limba română în Serbia (şi în Iugoslavia), cuprinde mai mult de patruzeci de volume, în versuri şi proză, menite copiilor şi tinerilor sau accesibile acestora prin forma, mesajul şi conţinutul textelor. Analizând lista cărţilor pentru copii şi tineret publicate în limba română, conţinută în studiul *Privind spre copilărie*, Editura *Libertatea* Panciova, 2018, se poate observa că 22 de cărţi sunt volume de poezii, 17 sunt volume de proză, două cărţi cuprind versuri şi povestiri şi un volum conţine piese de teatru pentru copii. (Juică 2018: 148).

[8] Polemicile literare au însemnat eliberarea literaturii iugoslave de realismul socialist, fenomen important fiindcă s-a produs mai devreme decât în alte ţări.
[9] *Poezia de dincolo de cărţi*, Săptămânalul *Libertatea*, Anul LXI, nr. 18 (3327), pag. 9.
[10] Simeon Lăzăreanu – *O generaţie în mişcare, Libertatea*, Anul LXI, nr. 19 (3328), pag. 9.

Cărţile pentru copii şi tineret, scrise în limba română, sunt semnate de 19 autori, majoritatea fiind creatori de literatură pentru adulţi. În versuri şi proză, de factură tradiţionalistă sau modernă, apelând, sau nu, la modelele literare ale timpului în care au creat, aceşti scriitori au reuşit să creeze un tezaur original, care reprezintă valori perene şi îmbogăţeşte cultura minorităţii naţionale române.

Literatura pentru copii şi tineret, la fel ca şi cea pentru adulţi, scrisă în limba română, a fost apreciată de criticul şi istoricul literar Radu Flora, personalitate proeminentă a mişcării culturale şi literare în limba română, drept o *micro-literatură*[11](Flora 1971: 11), nu însă ca un sector izolat, ca o enclavă închistată, ci larg deschisă spre două mari culturi şi literaturi, cea iugoslavă (înainte de toate cea sârbă şi cea a minorităţilor naţionale) şi cea română. Această poziţie privilegiată a fost exploatată din plin de scriitorii de limbă română, inclusiv de cei care au scris opere pentru copii şi tineret sau accesibile acestora, după formă şi conţinut.

Privitor la literatura pentru copii, Radu Flora, aidoma unor personalităţi din literatura universală, nu a fost convins de existenţa acestui sector al creaţiei literare. A aceentuat această idee în studiul monografic *Literatura română din Voivodina - Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*: „Mai întîi revine întrebarea mult discutată, dacă, în principiu, există o literatură pentru copii?" (*Ibidem*: 72).

În timpul când istoricul amintit a realizat bilanţul primului sfert de veac de literatură în limba română, şi a mişcării literare postbelice, nu apăruse niciun volum pentru copii şi tineret, cu toate că unele cărţi publicate până atunci erau accesibile acestora. Radu Flora însuşi, în acel timp, şi-a publicat romanul *Cînd vine primăvara* (1970), despre preadolescenţa şi adolescenţa unei generaţii de şcolari din preajma celui de-al Doilea Război Mondial, în vremuri şi condiţii istorice specifice.

Realitatea consemnată în anul 1971 nu a mai fost valabilă în anii următori, mai precis în următoarele două decenii, când au apărut deja nouăsprezece volume de versuri şi proză pentru copii şi tineret. Acestea împreună cu volumul *Poemele anului* (1953) al lui Teodor Şandru, respectiv cu romanul amintit al lui Radu Flora, au conturat un tezaur de valori al minorităţii naţionale române, creat în împrejurări specifice, de oamenii de condei din loc, pentru cei mai tineri cititori, surprinzându-le interesele, preocupările, formele de activitate, universul existenţial.

În decursul deceniilor care au urmat în urma publicării primei istorii dedicate literaturii române din Voivodina, semnată de Radu Flora, *Literatura română din Voivodina, Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, în care se găsesc şi primele referinţe critice asupra literaturii pentru copii, au văzut lumina tiparului şi alte studii monografice, care au avut în vedere evoluţia acestui sector literar. Le vom aminti în ordinea publicării lor: *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Editura *Libertatea*, Panciova, 1997,autor Ştefan N. Popa; *Vântul seamănă cuvântul – antologie de literatură română pentru copii şi tineretul şcolar, scrisă în Voivodina, Republica Serbia*, autor Ileana Magda, trei ediţii, cea din urmă în colaborare cu Brânduşa Juică, *Dumbrava însorită* (*O antologie de poezie românească*)*pentru copii din Voivodina*), Editura Libertatea, Panciova, 2004, alcătuită de Veronica Lăzăreanu;*Literatura română din Voivodina (1945-1989) – La confluenţa a două culturi,* ICRV, Zrenianin, 2012, autor Brânduşa Juică,*Opinii şi reflecţii* II, Editura *Libertatea*, Panciova, 2016, autor Virginia Popović şi *Privind spre copilărie. Consideraţii despre literatura română pentru copii şi tineret, scrisă în Voivodina, Republica Serbia*, Panciova, Editura *Libertatea*, 2018. autor Brânduşa Juică.

[11] Aceeaşi afirmaţie se află şi în ediţia în limba sârbă „Rumunska književnost u Vojvodini, Matica srpska, Novi Sad, 1976, p. 58

Concluzii

Literatura română pentru copii şi tineret este parte componentă a literaturii care s-a scris în limba română în Serbia (şi o bună parte în Iugoslavia). Începuturile ei (a literaturii în general) se identifică în scrierile care au apărut în paginile periodicelor româneşti interbelice, cunoscând adevărata dezvoltare în a doua jumătate a secolului trecut, odată cu întemeierea unor instituţii de învăţământ, culturale şi religioase de importanţă esenţială şi existenţială pentru minoritatea naţională română. În această perioadă, au început să apară şi să crească cantitativ şi creaţiile pentru copii şi tineret.

În articolul de faţă au fost prezentate primele faze ale dezvoltării literaturii pentru copii şi tineret, scrisă în limba română, care se leagă de numele Revistei ,,Bucuria pionierilor" (1946), mai târziu ,,Bucuria copiilor" (1956). În această revistă, care apare şi în prezent la Editura *Libertatea* din Panciova, şi-au făcut debutul literar majoritatea scriitorilor care au publicat cărţi pentru copii şi tineri. Cărţile în limba română, menite celor mai tineri cititori, sau accesibile lor, au apărut mult mai târziu, începând cu anul 1970.

Literatura română pentru copii şi tineret, scrisă în Voivodina, Republica Serbia, respectiv în Iugoslavia postbelică, îndeplineşte nobila menire de a cultiva şi păstra limba noastră maternă şi de a completa imaginea de sine a minorităţii naţionale române, care a creat valori artistice într-un context socio-cultural specific, la periferia limbii materne, dar nu şi a valorilor culturii naţionale, spre care statornic tindem.

BIBLIOGRAPHY

Agache (2010): Catinca Agache**,***Literatura română din Voivodina*. Panciova: Editura *Libertatea*
Almăjan (1996): Slavco Almăjan, *Metagalaxia minoritară*, Novi Sad: Editura Libertatea
Cândroveanu (1988): Hristu Cândroveanu *Literatura română pentru copii, Scriitori contemporani*, Bucureşti: Editura Albatros
Dan (2010): Mariana Dan, *Construcţia şi deconstrucţia canonului identitar*, Panciova: Editura Libertatea
Flora (1971)**:** Radu Flora, *Literatura română din Voivodina - Panorama unui sfert de veac (1946-1970)*, Panciova: Editura Libertatea
Juică (2018): Brânduşa Juică, *Privind spre copilărie. Consideraţii despre literatura română pentru copii şi tineret, scrisă în Voivodina, Republica Serbia*, Panciova: Editura Libertatea
Lăzăreanu (2004): Veronica Lăzăreanu, *Dumbrava însorită(O antologie de poezie românească pentru copii din Voivodina)*: Panciova, Editura Libertatea
Popi (1996): Gligor Popi, *Românii din Banatul Iugoslav între cele două războaie mondiale* (1918-1941), Timişoara; Editura de Vest
Popi (1998): Gligor Popi, *Românii din Banatul Sârbesc (1941-1996), vol II*, Panciova: Editura Libertatea
Raţiu (2003): Iuliu Raţiu, *O istorie a literaturii pentru copii şi adolescenţi*, Bucureşti: Editura Biblioteca Bucureştilor.